

Ministerie van Defensie

Programma Vervanging
**Onderzeeboot-
capaciteit**

4de voortgangsrapportage
maart 2025

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Doel en afbakening	3
1.2 Ontwikkelingen sinds de D-brief en derde voortgangsrapportage	3
1.3 Governance en programmabeheersing in de realisatiefase	5
1.4 Aanbevelingen en aandachtspunten Auditdienst Rijk bij derde VGR	7
2. Kaders programma VOZBT	8
2.1 Product	8
2.2 Tijd	10
2.3 Geld	10
2.4 Risico's	10
3. Vervolgstappen programma VOZBT	11
3.1 Planning en eerstvolgende mijlpaal	11
3.2 Instandhoudingsvoorbereiding en instandhoudingsovereenkomst	12
4. Overige onderwerpen	14
4.1 Transitie / introductie Orka-klasse onderzeeboten	14
4.2 Infrastructuur en vastgoed	15
4.3 IT	16
4.4 Maintenance valley	16
4.5 Industriële betrokkenheid	16
4.6 Gerelateerde materieel- en IT-projecten	17
4.7 Internationale ontwikkelingen	18
4.8 Samenwerking met Naval Group en DGA	19
Bijlage A Lijst van begrippen en afkortingen	20
Bijlage B LCC-overzicht en risico's (vertrouwelijk)	
Bijlage C Financiële overzichten 2024 (vertrouwelijk)	
Bijlage D Bewapening (vertrouwelijk)	

1. Inleiding

Voor u ligt de vierde voortgangsrapportage van het programma vervanging onderzeebootcapaciteit (VOZBT).

1.1 Doel en afbakening

De vervanging van de onderzeebootcapaciteit heeft als doel om de Nederlandse Krijgsmacht te voorzien van vier *long range*, veelzijdig inzetbare, conventioneel voortgestuwde Orka-klasse onderzeeboten. De Orka-klasse zal de Nederlandse maritieme slagkracht tot ver in de jaren '60 van deze eeuw voortzetten en op veel punten sterk vergroten.

Deze vierde voortgangsrapportage spitst zich toe op ontwikkelingen vanaf de derde voortgangsrapportage¹ tot en met het einde van het kalenderjaar 2024, aangevuld met belangrijke ontwikkelingen in de periode daarna tot het moment van publicatie.

1.2 Ontwikkelingen sinds de D-brief en derde voortgangsrapportage

1.2.1 Parlementaire behandeling

Op 15 maart 2024 is de Tweede Kamer, mede namens de minister van Economische Zaken (EZ) geïnformeerd over het voorlopig gunningsbesluit en de Nederlandse industriële betrokkenheid daarbij. Aansluitend heeft de parlementaire behandeling plaatsgevonden. De nieuwe onderzeeboten worden gerealiseerd door Naval Group, op basis van het Blacksword Barracuda ontwerp.

1.2.2 Juridische procedure

Op 30 april 2024 is de Tweede Kamer geïnformeerd over een door één van de kandidaat-werven, de Duitse werf thyssenkrupp Marine Systems (tkMS), aanhangig gemaakt kort geding naar aanleiding van de uitkomst van het offertetraject.² Op 24 juli 2024 is de Tweede Kamer geïnformeerd dat de vorderingen van tkMS door de rechtbank Den Haag zijn afgewezen.³ Dit maakte de weg vrij om de contractondertekening voor te bereiden.

1.2.3 Onderzoeksrapport Algemene Rekenkamer m.b.t. verwervingsfase

Op 23 mei 2024 heeft de Algemene Rekenkamer (AR) het rapport "Vizier op de vervanging van de onderzeeboten deel 2, De verwervingsfase doorgelicht"⁴ gepubliceerd. De AR beveelt aan de informatiepositie van het parlement te verbeteren door inzicht te bieden in de totale levensduurkosten inclusief alle benodigde bewapening en ondersteuning. Ook adviseert de AR het totale risico-overzicht en de waardering daarvan op te nemen in de voortgangsrapportages.

Normaliter neemt Defensie alleen het LCC-bedrag mee van deelprojecten die volledig toerekenbaar zijn aan de onderzeeboten om arbitraire keuzes over de kostenverdeling te voorkomen. Conform aanbeveling poogt Defensie dit inzicht toch te geven in Bijlage B. Ook de aanbeveling met betrekking tot het risico-overzicht is overgenomen. Hiervoor geldt dat naar mate de uitvoering van het programma vordert, er meer ruimte ontstaat om meer gedetailleerde financiële informatie over de risico's op te nemen.

¹ Kamerstuk 34225, nr. 52, 15 maart 2024.

² Kamerstuk 34225, nr. 54, 30 april 2024.

³ Kamerstuk 34225, nr. 70, 24 juli 2024.

⁴ Kamerstuk 2024D20823, 23 mei 2024.

1.2.4 Contractvoorbereiding en ondertekening

Op 30 september 2024 heeft in Den Helder de ondertekening van het leveringscontract met Naval Group plaats gevonden. Naval Group levert de eerste twee nieuwe onderzeeboten, de toekomstige Zr.Ms. Orka en Zr.Ms. Zwaardvis, binnen 10 jaar vanaf het moment van contracttekening. De andere onderzeeboten, de toekomstige Zr.Ms. Barracuda en de Zr.Ms. Tijgerhaai, volgen daarna.

Zoals reeds in de D-brief is aangekondigd, hebben voorafgaand aan de ondertekening van het leveringscontract, de Nederlandse en Franse overheden een onderlinge overeenkomst gesloten. Dit zogenoemde *Memorandum of Understanding* bevat afspraken over onder andere gebruiksrechten, samenwerking tussen de werf en de Nederlandse industrie en kennisinstituten, exportgerelateerde zaken, het delen en/of in gebruik geven van kennis en resources, internationale samenwerking met focus op de inzet van de onderzeeboten, kwaliteitsbewaking en kwaliteit van controles en audit.

Daarnaast hebben EZ en Naval Group, voorafgaand aan de ondertekening van het leveringscontract, een juridisch bindende industriële samenwerkingsovereenkomst gesloten (*Industrial Cooperation Agreement – ICA*). In deze overeenkomst is de betrokkenheid van de Nederlandse industrie geborgd.

1.2.5 Gateway review

De realisatiefase van het programma VOZBT zal een ander karakter kennen dan de fase waarin de verwerving werd voorbereid. Ter voorbereiding daarop is een inrichtingsvoorstel voorbereid. Bureau Gateway heeft voor de implementatie van dit inrichtingsvoorstel een *gateway review* uitgevoerd. De centrale vraag hierbij was of het inrichtingsvoorstel een succesvolle realisatie van de vervanging van de onderzeebootcapaciteit mogelijk maakt. Dit rapport is met de Tweede Kamer gedeeld.⁵ De aanbevelingen uit dit rapport zijn integraal overgenomen. De inrichting van de realisatiefase is hierop aangepast. Vanaf januari 2025 wordt volgens de nieuwe afspraken gewerkt. In onderstaande figuur 1 wordt de governance van het programma VOZBT in de realisatiefase weergegeven.

1.2.6 Realisatie van de leveringsovereenkomst

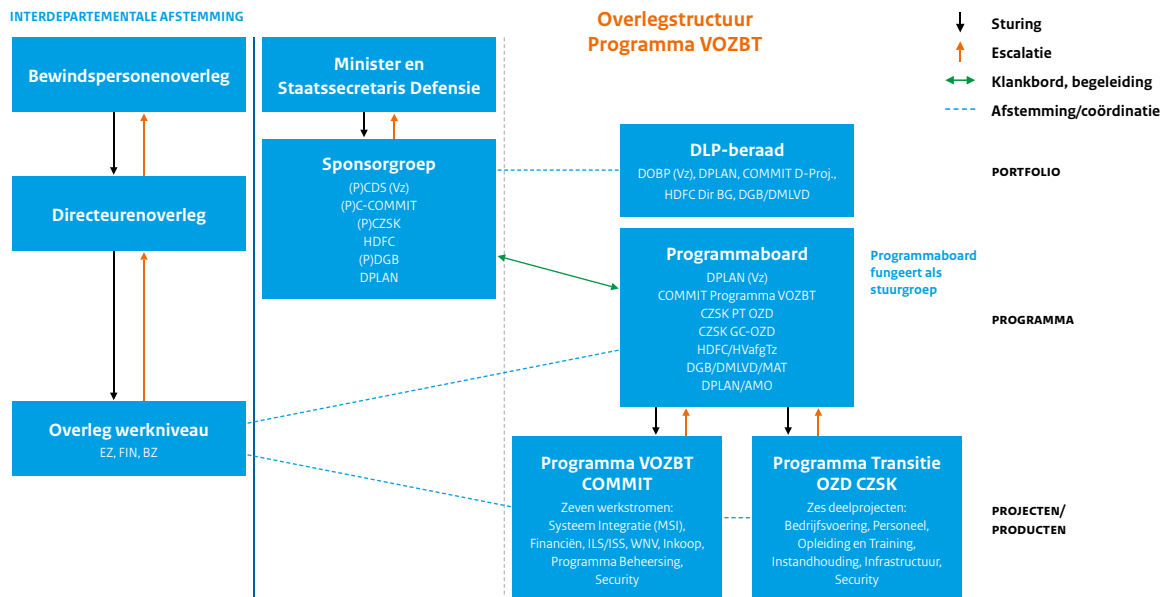
Het programma VOZBT is na de ondertekening van het leveringscontract gestart met de realisatiefase van de leveringsovereenkomst. Deze periode kenmerkt zich door het verdiepen van de wederzijdse contacten met Naval Group, het inrichten van de (samen)werkprocessen en overleggen en het toewerken naar de eerste contractuele mijlpaal, zijnde de *System Requirements Review (SRR)* waarvan afronding staat gepland begin tweede kwartaal van 2025. Daarnaast is een start gemaakt met het voorbereiden van de toekomstige inrichting van de instandhouding en de ontwikkeling van een instandhoudingskostenmodel. Het doel is om de regiefunctie bij de Directie Materiële Instandhouding in Den Helder te beleggen.

⁵ Kamerstuk 34225, nr. 72, 20 december 2024.

1.3 Governance en programmabeheersing

Met de overgang naar de realisatiefase verschuift het accent van de verwervingsstrategie naar de uitvoering van het gunningsbesluit. In het programma VOZBT komt naast de tijdige levering daardoor ook de transitie naar de nieuwe onderzeebootcapaciteit meer op de voorgrond te staan. De aansturing van het programma VOZBT is in lijn gebracht met de reguliere kaders binnen Defensie voor project- en programmabeheersing. Er blijft echter wel sprake van interdepartementale afstemming. EZ bewaakt de voortgang van de overeenkomst tussen Naval Group en EZ over industriële samenwerking (*Industrial Cooperation Agreement* - ICA) en zal hierover vanaf oktober 2025 in een vertrouwelijke bijlage bij de voortgangsrapportage van het programma VOZBT richting de Tweede Kamer rapporteren. Over de financiële verantwoording van het programma houdt Defensie – zoals gebruikelijk – contact met de Inspectie der Rijksfinanciën van het Ministerie van Financiën (FIN/IRF). Internationale aspecten worden afgestemd met het Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ).

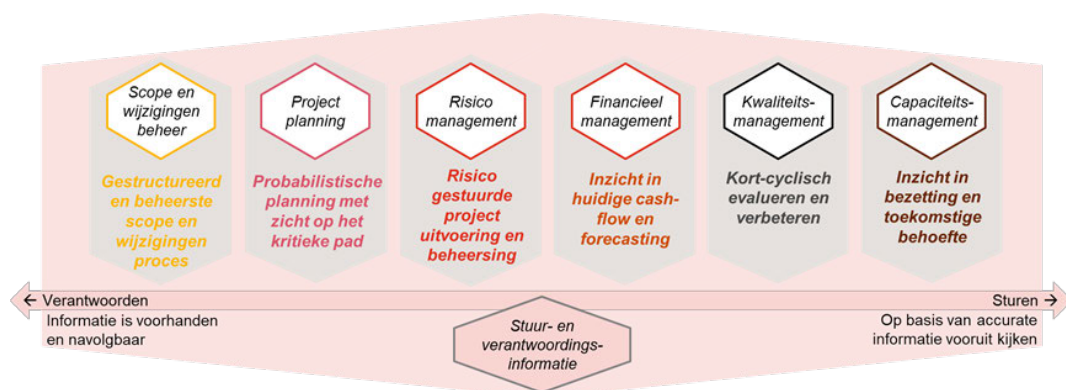
Volgens het besturingsmodel van Defensie is de (Plaatsvervangend) Directeur-Generaal Beleid namens de Secretaris-Generaal de opdrachtgever voor grote investeringsprojecten. De Directeur Operationeel Beleid & Plannen (National Capability Director) is verantwoordelijk voor de integrale planning van investeringsprojecten in het Defensie Lifecycle Plan en is na de besluitvorming de gemandateerd opdrachtgever. De Commandant der Strijdkrachten (CDS) is opdrachtnemer voor de uitvoering van investeringsprojecten en draagt zodoende de integrale lijnverantwoordelijkheid voor de uitvoering. Voor het programma VOZBT is de CDS tevens programma-eigenaar. De CDS is voorzitter van de sponsorgroep VOZBT. De sponsorgroep begeleidt de programmaboard, geeft advies aan de voorzitter van de programmaboard en escaleert indien nodig naar het politieke niveau. Directeur Plannen (DPLAN) zit namens de CDS de programmaboard voor. De Commandant van het Commando Materieel en IT (C-COMMIT) is uitvoeringsverantwoordelijk voor de materieel- en IT-projecten die door de CDS bij hem in uitvoering zijn gegeven. Voor de realisatiefase heeft de CDS als programma-eigenaar het programma VOZBT in uitvoering gegeven bij C-COMMIT. Tevens heeft de CDS de Commandant Zeestrijdkrachten (C-ZSK) opgedragen de transitie van de Onderzeedienst te realiseren. Hiertoe heeft C-ZSK het programma transitie OZD ingericht. (P)DGB blijft vanuit de beleidsverantwoordelijkheid betrokken, maar dan vooral met het oog op de politieke en interdepartementale aspecten en het opstellen van de Voortgangsrapportage (VGR) richting de Tweede Kamer. De Hoofddirectie Financiën en Control (HDFC) blijft als concerncontroller toezien op de risico- en kostenbeheersing en blijft betrokken bij onderzoeken door de Auditdienst Rijk (ADR) en de AR.

Figuur 1: Overlegstructuur programma VOZBT in realisatiefase.

Het programma VOZBT bestaat uit zeven werkstromen, zoals in bovenstaande figuur 1 weer-gegeven. Elke werkstroom wordt afzonderlijk ten uitvoer gebracht en de integraliteit is leidend voor de manier van werken binnen het programma.

Het uitgangspunt vormt een beheerste programma-uitvoering en het bereiken van het program-maresultaat binnen de gestelde kaders op: Product (scope en wijzigingenbeheer), Tijd (planning) en Geld (financieel management). Bedreigingen hierop worden met het risicomanagement zo veel als mogelijk gemitigeerd. Deze invulling geeft inzicht in de voortgang, stelt in staat om zich accuraat te verantwoorden (verantwoordingsinformatie in rapportages) en proactief vooruit te kijken om de gewenste voortgang te behouden en in te spelen op gebeurtenissen en ontwikke-lingen (sturen). Tenslotte draagt kwaliteitsmanagement bij aan de interne audit op onze eigen werkzaamheden en biedt het instrumenten om cyclisch te verbeteren. Capaciteitsmanagement borgt dat er voldoende (zowel kwantitatief als kwalitatief) personele middelen zijn om het programma duurzaam te kunnen uitvoeren.

Figuur 2: Grafische weergave van de beheersaspecten waarop de programmabeheersing is gericht.

1.4 ADR aanbevelingen en aandachtspunten bij derde VGR

In het rapport met de uitkomsten van het onderzoek naar de D-brief en de derde voortgangsrapportage⁶ benadrukt de ADR hoe belangrijk het is om voor de start van de realisatiefase de inrichting van de programmaorganisatie en de programmabeheersing zover mogelijk te hebben uitgewerkt. Als belangrijke onderdelen worden daarbij de interne kwaliteitsborging en het toezicht op de voortgang en de kwaliteit van de werkzaamheden van de winnende werf genoemd. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van het kwaliteitssysteem van de winnende werf. Ook de beschikbaarheid van informatie en de rapportage- en overlegstructuur met de winnende werf zijn hierbij van belang.

De ADR signaleert dat Defensie van plan is om voorafgaand aan de realisatiefase een *Gateway Review* uit te voeren. Naast een evaluatief deel, zal die zich richten op de inrichting en aansturing van het programma VOZBT in de realisatiefase. De ADR adviseert om ook de inrichting van de programmabeheersing in de realisatiefase hierbij te betrekken. Paragraaf 1.2.5 van deze rapportage gaat in op de inmiddels uitgevoerde *Gateway Review*.

Defensie rapporteert in de voortgangsrapportages over financiële risico's en tijdrisico's. De ADR merkt op dat de verstrekte informatie beperkt is gegeven de eisen uit de uitgangspuntennotitie en vindt het voor het vervolg van het programma belangrijk dat met de Tweede Kamer wordt afgestemd welk detailniveau wenselijk is en in welke mate deze informatie openbaar of vertrouwelijk moet worden verstrekt. De ADR geeft in overweging om, gerelateerd aan de voortgangsrapportages, de Tweede Kamer in een vertrouwelijke technische briefing gedetailleerd mee te nemen in het risicodossier. In de vertrouwelijke Bijlage B wordt gerapporteerd over de risico's die verbonden zijn aan het programma VOZBT.

De ADR memoreert dat het winnende ontwerp is afgeleid van bestaande ontwerpen van de betreffende werf. Om aan de eisen van Defensie te voldoen worden aanpassingen doorgevoerd. Dit kan leiden tot extra risico's. Het risicomanagementplan dat onderdeel vormt van de offerte van de winnende werf, onderkent dit en benoemt mitigerende maatregelen. Deze maatregelen moeten door de winnende werf nog worden uitgewerkt.

Met betrekking tot de aan de onderzeebootvervanging gerelateerde projecten adviseert de ADR om in het vervolgtraject de relatie tussen de planning van deze projecten en de planning van de VOZBT meer expliciet weer te geven in de rapportage aan de Tweede Kamer. In de planning van deze projecten is nog veel onzeker. Een gedetailleerde planning van de infrastructuur kan bijvoorbeeld pas worden opgesteld nadat het plan voor de infrastructuur met de winnende werf in detail is uitgewerkt op basis van het ontwerp van de onderzeeboot en de daarbij behorende leveringen. In paragraaf 2.2 wordt ingegaan op de planning van het programma VOZBT, in paragraaf 4.1.3 op de planning van de transitie bij de OZD en in paragraaf 4.6 op de gerelateerde projecten.

Tot slot vraagt de ADR aandacht voor de kosten van de transitiefase. Die zijn nog niet volledig in beeld. Aan het einde van ontwerpfase is de informatie hiervoor wel beschikbaar en kunnen de kosten van de transitie van de Walrusklasse naar de nieuwe onderzeebootcapaciteit worden berekend. Deze kosten moeten volgens Defensie binnen het taakstellende levensduurkostenbudget worden ingepast. Paragraaf 4.1.4 geeft de actuele stand van zaken met betrekking tot de transitiekosten weer.

⁶ Kamerstuk 2024D14615, 11 april 2024.

2. Kaders programma VOZBT

2.1 Product

Binnen het kader product wordt naast de vier onderzeeboten ook gerapporteerd over de *Government Furnished Equipment, Information and Software* (GFx) en de instandhoudings-voorbereiding.

2.1.1 De onderzeeboten

De onderzeeboten vullen een operationele behoefte in die wordt gevormd door vier militaire functionaliteiten⁷:

1. **Strategische beïnvloeding** – het vermogen om met een relatief beperkte militaire inzet het gedrag van tegenstanders doelgericht te beïnvloeden. De dreiging die uitgaat van een wapensysteem dat niet, of lastig, te detecteren is, kan de tegenstander dwingen tot ingrijpende voorzorgsmaatregelen en aanpassingen van zijn strategie en operatiepatroon.
2. **Grote en precieze maritieme slagkracht** – het vermogen om onverhoeds grote slagkracht aan te wenden in gebieden waar (nog) geen militair overwicht is. Dit kan zowel defensieve als offensieve slagkracht betreffen tijdens interventies op en vanuit zee.
3. **Wereldwijd verzamelen, analyseren en delen van inlichtingen** – het vermogen om, weken aaneengesloten, heimelijk in een gebied activiteiten van (potentiële) tegenstanders te observeren en real time te analyseren. De verzamelde inlichtingen over de gereedheid, capaciteiten en operatiepatronen vergroten de mogelijkheid om de intenties en feitelijke gedragingen van (potentiële) tegenstanders te beoordelen. Hiermee versterkt Nederland tevens zijn internationale inlichtingenpositie die berust op het principe *quid pro quo*. Voorafgaand aan en tijdens een conflict kunnen de operationele en tactische inlichtingen bepalend zijn voor de doelgerichtheid van militaire operaties. De inlichtingenfunctie is van groot belang voor de beeldopbouw en de vergroting van *situational awareness* en *situational understanding*.
4. **Speciale operaties** – het vermogen om de heimelijke inzet van special forces mogelijk te maken nabij en op het grondgebied van een (potentiële) tegenstander om inlichtingen te verzamelen, strategische doelen of infrastructuur uit te schakelen, dan wel voorbereidingen te treffen voor vervolgooperaties. Dergelijke acties kunnen onder meer betrekking hebben op de voorbereiding van een amfibische operatie, een doelgerichte aanval, bevrijding van gijzelaars of de evacuatie van Nederlandse staatsburgers onder bedreigende omstandigheden.

De door Naval Group op te leveren onderzeeboten voldoen aan de behoefte zoals gesteld in de DMP A-brief, de DMP B-brief⁸ en de DMP D-brief.⁹ In de eerste contractuele mijlpaal, de *System Requirement Review* (SRR), wordt de consistentie tussen de gestelde functionele eisen en de aangeboden technische oplossing gereviseerd om te borgen dat Naval Group de onderzeeboten conform de gestelde behoefte gaat ontwerpen en leveren. In de volgende voortgangsrapportage zullen de uitkomsten worden toegelicht.

Ten opzichte van de voorgaande voortgangsrapportage zijn geen afwijkingen of ontwikkelingen te rapporteren inzake de onderzeeboten.

⁷ DMP A-brief, Kamerstuk 34 225, nr. 13, 17 juni 2016.

⁸ DMP B-brief, Kamerstuk 34 225, nr. 24, 13 december 2019.

⁹ DMP D-brief, Kamerstuk 34 225, nr. 52, 15 maart 2024.

2.1.2 Government Furnished Equipment, Information and Software

In een beperkt aantal gevallen wordt door de overheid uitrusting, informatie en software geleverd aan Naval Group. Daarmee ontvangt Naval Group van Defensie een aantal zogeheten GFx-items om te integreren in de onderzeeboten. Dit komt voort uit drie sporen:

1. Het is benodigd voor het hebben en/of houden van de beste onderzeeboot.
2. Het volgt uit een bestaand of voorzien strategisch partnerschap gegrond op militair strategische redenen of voor het vergroten van de strategische autonomie.
3. De werf is zelf niet in staat het betreffende item te verwerven.

Ten opzichte van de voorgaande voortgangsrapportage zijn onderstaande ontwikkelingen te rapporteren inzake GFx.

In de engineeringfase dient Defensie voor de integratie van de toe te leveren subsystemen (GFx-items) en het hoofdwapensysteem (de boot) informatie aan te leveren bij Naval Group conform planning. Voor een aantal GFx-items is informatie nodig vanuit het buitenland. De hiervoor gebruikelijke administratieve procedures zijn gestart, Defensie verwacht in het 2e kwartaal 2025 de benodigde informatie te ontvangen.

2.1.3 Instandhoudingsvoorbereiding

Het doel van instandhoudingsvoorbereiding is de CZSK-organisatie optimaal voor te bereiden op het nieuwe wapensysteem en de introductie en instandhouding daarvan. Het programma VOZBT draagt zorg voor het uitvoeren van de *In-Service Support (ISS) Definition Phase* samen met Naval Group, die moet leiden tot een Instandhoudingsovereenkomst. Daarnaast draagt het programma VOZBT zorg voor het tijdig beschikbaar stellen van de benodigde ILS-producten, zijnde:

1. Documentatie en configuratie-, onderhouds- en bevoorradingsdata in digitale vorm conform de internationale standaard ASD/AIA S-series.
2. Reservedelen (wal- en boordreservedelen) voor 2 jaar.
3. Gereedschap, meet- en testapparatuur: zowel specials als non-specials voor *Organisational Level Maintenance (OLM)* aan boord van de onderzeeboten en special tools voor *Intermediate Level Maintenance (ILM)* en *Depot Level Maintenance (DLM)* uitgevoerd door Directie Maritieme Instandhouding (DMI).
4. Fabrieksopleidingen en onderwijsleermiddelen voor gebruikers en onderhouders.
5. Ondersteuning door Naval Group op afstand en ter plaatse in Den Helder voor ILM en DLM.
6. Trainings- en simulatiemiddelen ten behoeve van de Afdeling Opleidingen van het CZSK. Het gaat hierbij om verschillende niveaus van training, zowel op operator als op teamniveau.

Ten opzichte van de voorgaande voortgangsrapportage zijn onderstaande ontwikkelingen te rapporteren inzake de instandhoudingsvoorbereiding.

1. Naval Group is (in nauw overleg met het programma VOZBT) begonnen met de verdere uitwerking van de ILS en de technische data-standaarden. Dit leidt tot de inrichting van alle data die onderdeel is van de levering en/of benodigd is voor de instandhouding. Deze standaarden dienen Q4 2025 volledig te zijn uitgewerkt. Vervolgens worden deze standaarden gebruikt bij de engineeringactiviteiten tijdens het verdere ontwerp van het wapensysteem en de support-activiteiten die plaatsvinden tot einde levensduur.
2. De kick-off voor de *ISS Definition Phase* heeft plaatsgevonden. De volgende stappen, die moeten leiden tot een optimale instandhoudingsovereenkomst, worden momenteel uitgewerkt.

2.2 Tijd

Het kader Tijd van het programma VOZBT bestaat op hoofdlijnen uit de aan Naval Group contractueel opgelegde *major milestones*, zoals weergegeven in onderstaande Tabel 1.

De eerste en tweede onderzeeboot moeten worden geleverd in een periode van 10 jaar aansluitend op *Effective Date of Contract* (EDC). De derde en vierde onderzeeboot dienen met een interval van minstens 12 maanden en maximaal 18 maanden ná de levering van de voorgaande onderzeeboot te worden geleverd.

Mijlpaal	Data
Detailed Engineering	EDC – 2027
Bouwfase	Gepland vanaf 2027
Logistic Support Date (LSD) ¹⁰	Gepland Q1 2033
Levering eerste onderzeeboot	Gepland Q3 2033
Levering tweede onderzeeboot	Gepland Q3 2034
IOC eerste twee onderzeeboten	Gepland Q3 2035
Product In-Service Date (ISD) ¹¹	Gepland Q4 2035
Levering derde onderzeeboot	Gepland Q1 2036
Levering vierde onderzeeboot	Gepland Q3 2037

Tabel 1: Overzicht geplande mijlpalen programma VOZBT.

Ten opzichte van de voorgaande voortgangsrapportage zijn er geen afwijkingen te rapporteren inzake het kader tijd.

2.3 Geld

Het met Naval Group afgesloten leveringscontract is inpasbaar binnen het beschikbare LCC-budget. Daarnaast is de risicoreservering voldoende om de omvang van het (in december 2024) geactualiseerde risicodossier af te dekken. Een specificatie en onderbouwing is te vinden in de (vertrouwelijke) bijlage B.

Ten opzichte van de voorgaande voortgangsrapportage is een aantal afwijkingen of ontwikkelingen te rapporteren inzake het kader geld. Deze worden uiteengezet in (vertrouwelijke) bijlage B van deze VGR.

2.4 Risico's

Risicomanagement is bij het programma VOZBT een doorlopend en dynamisch proces en vast onderdeel van de programmabeheersing dat consequent volgens dezelfde methodiek wordt uitgevoerd. Het huidige risicoprofiel van het programma VOZBT past binnen de kaders tijd en geld en de risico's zijn vanuit het programma beheersbaar. Een specificatie en onderbouwing is te vinden in de (vertrouwelijke) bijlage B.

Ten opzichte van de voorgaande voortgangsrapportage is een aantal afwijkingen of ontwikkelingen te rapporteren inzake de risico's. Deze worden uiteengezet in de (vertrouwelijke) bijlage B van deze VGR.

¹⁰ Datum waarop het supportsysteem gereed moet zijn om de Initial Operating Capability (IOC) te kunnen ondersteunen.

¹¹ Datum waarop het supportsysteem gereed moet zijn om de volledige vervangende onderzeebootcapaciteit te kunnen ondersteunen en in stand houden zoals geëist in het Programma van Eisen en alle ISS-elementen voor de instandhouding gereed zijn.

3. Vervolgstappen programma VOZBT

3.1 Planning en eerstvolgende mijlpaal

Deze paragraaf kijkt vooruit en geeft inzicht in de activiteiten die het programma VOZBT de komende periode (in samenwerking met Naval Group) uitvoert. Dit betreft zowel de periode tot aan de volgende voortgangsrapportage, als de eerstvolgende mijlpaal.

3.1.1 Mobilisatiefase

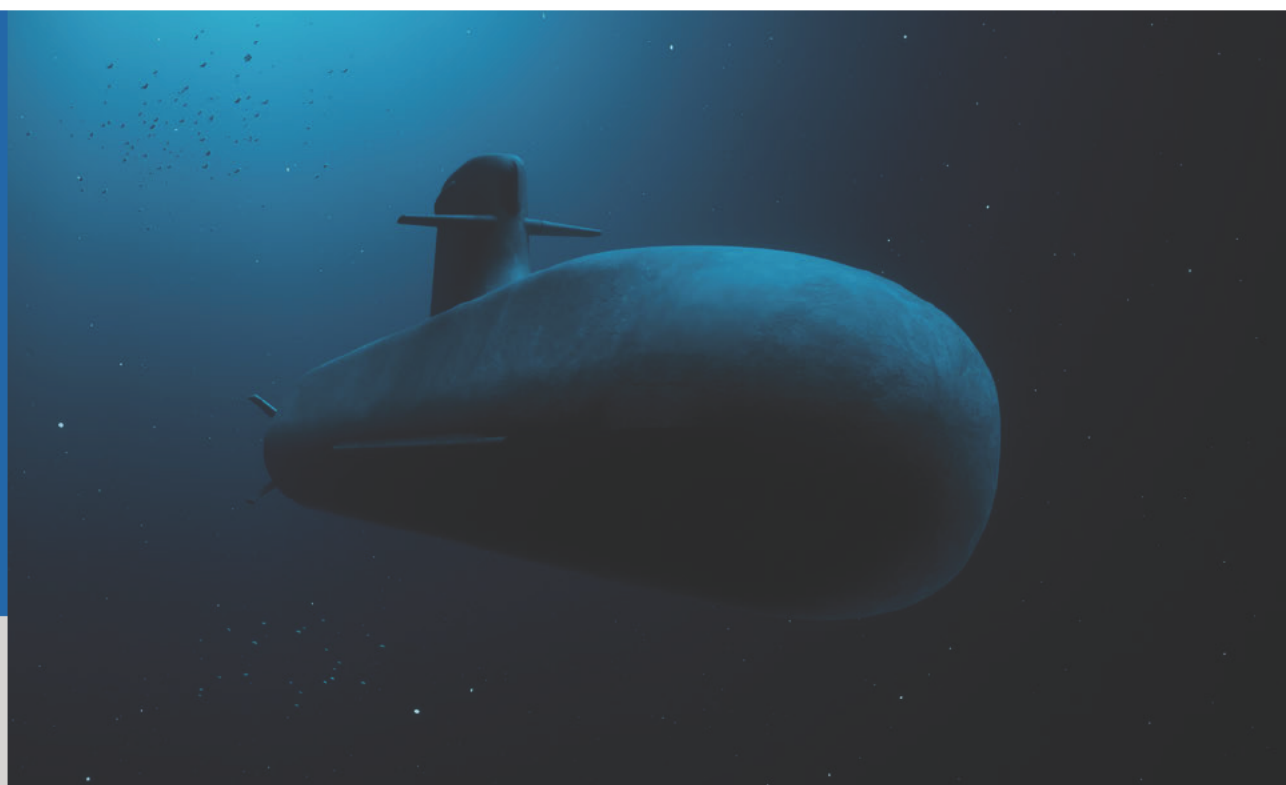
De periode oktober 2024 – maart 2025 is voor Naval Group de mobilisatiefase. Dat heeft ook gevolgen voor het handelen van het programma VOZBT. Het programma wordt gemobiliseerd met verhoogde capaciteit, aanwezigheid op de locatie van Naval Group en het inrichten van processen die van belang zijn voor de realisatiefase.

3.1.2 Engineeringsfase

Het programma VOZBT werkt in nauwe samenwerking met Naval Group toe naar de mijlpaal *System Requirements Review* (SRR). De mijlpaal die volgt op SRR is de SDR (*System Design Review*), te behalen in het eerste kwartaal van 2026.

3.1.3 Bouwfase

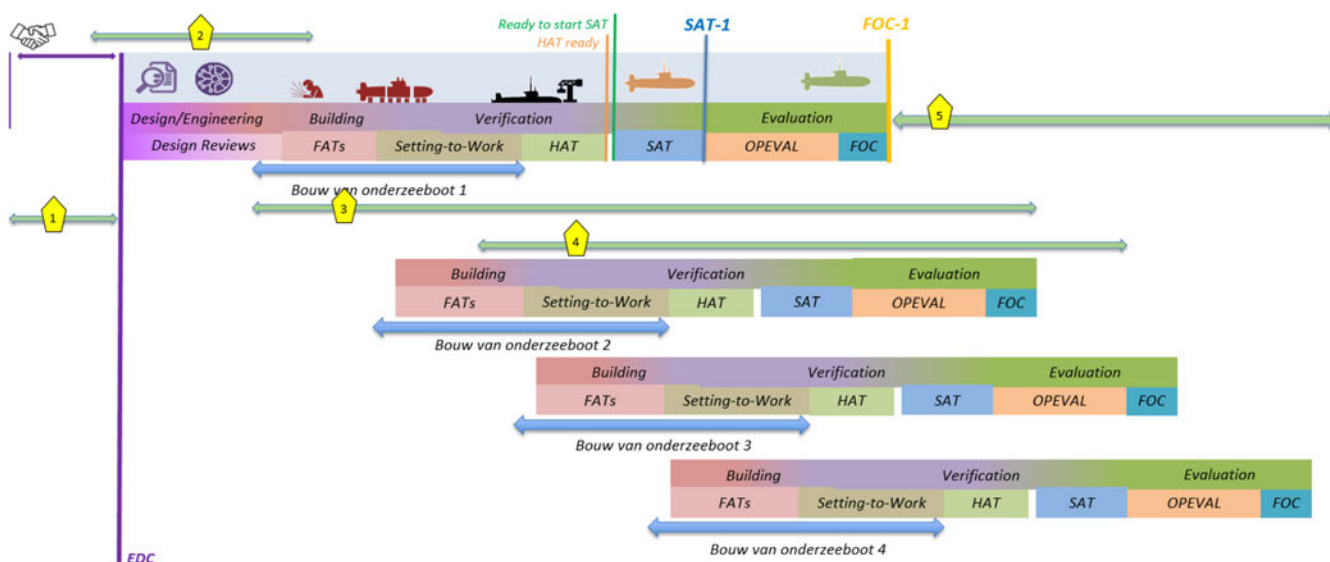
Tijdens deze fase start Naval Group met de fysieke bouw van de boot. Relevante processen voor deze fase zijn de instandhouding, het leveren van toezicht op de bouw en de acceptatie van de (deel)producten die Naval Group oplevert.

Onderstaande figuur 3 geeft een grafische weergave van de programmafasering, met daarin de mijlpalen opgenomen. De cijfers in de figuur corresponderen met onderstaande sub-fasen van de huidige realisatiefase waarin het programma zich bevindt.

1. Mobilisatiefase;
2. Detailed Engineering fase;
3. Bouw- en exploitatievoorbereidingsfase;
4. Introductie- of transitiefase;
5. Exploitatie ofwel gebruikersfase.

Ten opzichte van de voorgaande voortgangsrapportage zijn geen afwijkingen of ontwikkelingen te rapporteren inzake de planning.

Figuur 3: Grafische weergave van de projectfasering.

3.2 Instandhoudingsvoorbereiding en instandhoudingsovereenkomst

Het programma VOZBT werkt de komende periode de instandhoudingsvoorbereiding verder uit. Dit wordt gedaan langs onderstaande sporen:

1. Monitoren en beheersen van de voortgang en controle op alle inkomende *Integrated Logistics Support (ILS)* en *In-Service Support (ISS)* documenten en leveringen door Naval Group, zoals opgenomen in de *Contract Data Requirements List (CDRL)* en de *Delivery List (DL)*;
2. CDS in staat stellen om gedurende de volledige levensduur van de onderzeeboten, deze zelfstandig operationeel in te zetten en in stand te houden.

Het programma VOZBT monitort en beheerst de voortgang en controle op alle inkomende ILS- en ISS-documenten en leveringen. Dit omvat alle documenten, plannen en het fysieke en digitale (les)materiaal dat Naval Group levert om instandhouding door Defensie mogelijk te maken. Dit doet het programma VOZBT in nauwe samenwerking met de normsteller (COMMIT), de opleider (CZSK /Opleidingen Koninklijke Marine), de onderhouder (CZSK/DMI)

en de toekomstig gebruiker (CZSK/Onderzeedienst), waarbij de stakeholders binnen het CZSK zijn ondergebracht in het programma transitie OZD van het CZSK.

Daarnaast borgt het programma dat CDS in staat wordt gesteld om gedurende de volledige levensduur van de onderzeeboten, deze zelfstandig operationeel in te zetten, operationeel relevant en in stand te houden. Dit vergt onder meer gegarandeerde toegang tot, en beschikbaarheid van, (internationale) kennis, rechten, mensen en middelen. Binnen het programma is een separate werkstroom ingericht om voorgaande te borgen onder de noemer van het borgen van Wezenlijk Nationaal Veiligheidsbelang (WNV). Door genoemde toegang draagt Defensie zorg voor de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen van de vervangende onderzeebootcapaciteit gedurende de levensduur, ongeacht het soort operaties en de coalitie waarbinnen deze plaatshebben.

Tenslotte wordt, parallel aan bovenstaande instandhouding voorbereidende activiteiten, een start gemaakt met de *ISS Definition Phase*. Het succesvol doorlopen hiervan leidt tot het sluiten van een instandhoudingsovereenkomst met Naval Group.

De gehanteerde onderhoudsstrategie in de voorbereiding op de *ISS Definition Phase* is gebaseerd op de functionele eisen zoals afgeleid uit het *Concept of Operations* (CONOPS). Dit gerubriceerde document beschrijft de functionele eisen waarmee invulling wordt gegeven aan de vier eerdergenoemde functionaliteiten (zie para 2.1.1.1), die tot doelstelling hebben om de vereiste inzetbaarheid te garanderen. Hierbij is het uitgangspunt het zogenaamde *Concept of Sustainment* dat als onderdeel van de *Request for Quotation* (RFQ) met Naval Group is gecommuniceerd. Als onderdeel van de *ISS Definition Phase* worden specifieke eisen opgesteld voor het contracteren en de inrichting van het onderhoud. Deze aanpak is in lijn met de strategische ambitie van C-ZSK voor het inrichten van een *Maintenance Valley*. De ISS-aanpak en af te sluiten overeenkomst voldoen aan de eisen die vanuit het oogpunt van het WNV zijn geformuleerd ten aanzien van de strategische autonomie.

De betrokkenheid van de Nederlandse industrie in de instandhoudingsfase wordt primair bevorderd via de instandhoudingsovereenkomst. Dit betreft werk dat door de DMI van het CZSK wordt gecontracteerd bij Nederlandse bedrijven en kennisinstututen. Aanvullend zal de industriële samenwerkingsovereenkomst tussen EZ en Naval Group evenredig met eenzelfde industriële samenwerkingsverplichting worden opgehoogd voor de instandhouding. Via deze overeenkomst kan de Nederlandse industrie worden gepositioneerd in de keten van Naval Group of niet-Nederlandse toeleveranciers voor de instandhouding. Het onderhoud wordt voorzien in Den Helder wat een goede basis legt voor het inbrengen van Nederlandse activiteiten. Bovendien zal ook DMI volledig zelfstandig operationele kernactiviteiten uit gaan voeren. Ook dit levert een bijdrage aan het versterken van de participatie van de NLDTIB.

4. Overige onderwerpen

4.1 Transitie / introductie Orka-klasse onderzeeboten

4.1.1 Programma transitie OZD

In 2018, gedurende de DMP A-fase, is zoals gebruikelijk voor elk grote materieelvervanging binnen CZSK, een introductiecommissie opgezet. Deze commissie heeft zich vanaf oprichting tot aan de voorlopige gunning voornamelijk gericht op het beoogd bedrijfsvoeringsconcept van de nieuwe onderzeeboten en ondersteuning aan COMMIT bij het verwervingstraject. De ondertekening van het leveringscontract op 30 september 2024 markeert het startpunt om het CZSK gereed te maken voor de komst van de Orka-klasse onderzeeboten. Om deze veranderopgave in goede banen te leiden is gekozen om de introductiecommissie om te vormen tot een programma voor de transitie naar de Orka-klasse: het programma transitie OZD (PT OZD). Het programma transitie OZD zal de transitie vormgeven in nauwe samenwerking met COMMIT en de Onderzeedienst waarbij CZSK haar opdracht voor operationeel inzetbare onderzeeboten blijft realiseren met de Walrusklasse onderzeeboten tot aan de invoer van de Orka-klasse onderzeeboten.

Het programma transitie OZD bestaat uit vijf deelprojecten die elk toezien op een fundamenteel aspecten van de transitie:

1. Bedrijfsvoering,
2. Personeel,
3. Opleiding en Training,
4. Materieellogistiek en
5. Vastgoed & Infrastructuur.

4.1.2 Doel programma transitie OZD

Het doel van de transitie is dat de CZSK-organisatie tijdig en op alle relevante aspecten gereed is voor de overgang van Walrus-klasse naar Orka-klasse om te kunnen blijven voldoen aan de gereedstellingsopdracht, zoals vastgelegd in de Aanwijzing Gereedstelling Defensie (AGDEF). Het programma transitie OZD werkt een transitieplan uit waarin de stappen en mijlpalen voor een beheerste en tijdige transitie van Walrus- naar Orka-klasse worden uiteengezet. Hierbij wordt rekening gehouden met de fase dat twee klassen naast elkaar bestaan, met als randvoorwaarden het behoud voor beide klassen van:

1. Voldoende trainingsmiddelen.
2. Voldoende instandhoudingsmiddelen.
3. Voldoende operationele ondersteuning.
4. Voldoende personele capaciteit dat tijdig beschikbaar is en blijft, zodat beide klassen ook daadwerkelijk inzetbaar zijn gedurende de transitiefase.

4.1.3 Fasering transitie

Het programma transitie OZD maakt voor de transitie onderscheid in vier hoofdfasen:

1. Ontwerp (2025): In de ontwerpfasen worden de belangrijkste inrichtingsprincipes van de Submarine Enterprise uitgewerkt en vastgelegd. Na de ontwerpfasen is er voldoende houvast om de rest van de transitie vorm te geven. Aan het einde van de ontwerpfasen zijn de contouren van de toekomstige Onderzeedienst-Enterprise en de weg hier naartoe (de transitie) bekend.
2. Voorbereiding (2026 t/m 2030): Tijdens de voorbereidingsfasen worden activiteiten ontplooid ter voorbereiding op de fase waarin de Onderzeedienst-Enterprise twee klassen onderzeeboten ondersteunt, waaronder omvorming van de organisatie qua processen en personele samenstelling. Aan het einde van de voorbereidingsfasen is de Onderzeedienst-Enterprise gereed om twee klassen, stapsgewijs, te ondersteunen.

3. Onderzeedienst-Enterprise met twee klassen (2030 t/m 2035): In deze periode groeit de Onderzeedienst-Enterprise van een organisatie die start met het ondersteunen van twee klassen (o.a. training van personeel), naar het volledig ingeregeld hebben van alle randvoorwaarden om de eerste Orka-klasse onderzeeboot te ontvangen en tot slot *Full Operational Capable* (FOC) van de tweede Orka-klasse onderzeeboot te bereiken. Dit is tevens het moment dat de Walrus-klasse het einde van de levensduur heeft bereikt en dat deze klasse zal worden uitgefaseerd.
4. Volledig over naar Orka-klasse (vanaf 2035): Vanaf dit moment vaart de Onderzeedienst alleen nog maar met Orka-klasse onderzeeboten. De organisatie groeit stapsgewijs verder totdat zij het niveau bereikt waarop alle Orka-klasse onderzeeboten volledig op alle facetten kunnen worden ondersteund. In deze periode wordt de Walrusklasse afgestoten en ontmanteld en vindt tevens ontmanteling plaats van legacy-infrastructuur. Het einde van deze transitiefase markeert tevens het einde van programma transitie OZD (beoogd 2038).

4.1.4 Transitiekosten

De kosten van de transitiefase worden inzichtelijk op basis van de uitwerking van het transitieplan. Aan het einde van de ontwerpfase is het (hoofdpijnen)transitieplan gereed (2025) en is naar verwachting een goede indicatie van de transitiekosten voor handen.

4.2 Infrastructuur en vastgoed

Voor de Nieuwe Haven in Den Helder wordt een integraal infrastructuur- en vastgoedplan ontwikkeld. Defensie, het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Den Helder en het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland zijn een bestuursakkoord overeengekomen voor de ontwikkeling van het Maritiem Cluster te Den Helder.¹²

Met betrekking tot infrastructuur en vastgoed is de primaire verantwoordelijkheid van het programma VOZBT het monitoren van de voortgang van en het ondersteunen van het CZSK in de realisatie van de infrastructurele aanpassingen die noodzakelijk zijn voor de inzetbaarheid van de nieuwe onderzeebootcapaciteit, ook waar deze onderdeel zijn van de bredere ontwikkeling van het Maritiem Cluster te Den Helder.

Hiervoor zijn in de D-fase afspraken gemaakt over de programmascope van de infrastructurele aanpassingen. Aanpassingen aan infrastructuur en vastgoed die noodzakelijk zijn als gevolg van de nieuwe Orka-klasse onderzeeboten – en niet het reeds beschikken over een onderzeebootcapaciteit – vallen qua financiële verantwoordelijkheid onder het programma VOZBT. Tevens is de inrichting en governance van programma transitie OZD vastgesteld. De noodzakelijke aanpassingen op het gebied van vastgoed en infrastructuur zijn hierbij ondergebracht onder verantwoordelijkheid van deelproject 5 (van programma transitie OZD), onder leiding van de coördinator Vastgoed en Infrastructuur. Het gaat hierbij onder meer om:

1. Het aanpassen van het schepenliftcomplex voor het kunnen dokken van de nieuwe onderzeeboten. Op hoofdlijnen betreft dit een verlenging van het liftplatform en de straal- en conserveringshal. Hiertoe levert Naval Group in Q2 2025 een eerste (draft) versie van het *Facilities Plan* waarin de specificaties van de infrastructurele aanpassingen worden geduid. Dit plan wordt in een aantal iteratieslagen volwassen en

¹² Kamerstuk 2023D29163, 29 juni 2023.

levert het CZSK de details om tijdig de infra-behoefte te kunnen opstarten.

2. Het aanpassen van de afmeerfaciliteiten naar het nieuwe onderzeeboot ontwerp.
3. Het onderbrengen van de nieuwe operationele- en technische simulatorfaciliteiten van de nieuwe onderzeeboten, waarbij momenteel rekening wordt gehouden met circa 5 jaar transitie, waarbij de bestaande Walrusklasse simulatorfaciliteiten beschikbaar moeten blijven totdat deze klasse definitief uit dienst wordt gesteld.

4.3 IT

Data-uitwisseling met het Defensie *Enterprise Resources Planning* - ERP (SAP S/4HANA) is beoogd voor de ondersteuning van de bedrijfsprocessen voor keten-, systeemlogistiek en financiën. In navolging van de eerdere afstemming tussen het programmteam vervanging onderzeeboten en het programma grensverleggende IT, is een verdere uitwerking van de software- en data-integratie van ondersteunende programmatuur voor de Orka-klasse in de toekomstige Defensie IT-infrastructuur noodzakelijk. De eisen ter ondersteuning van deze software integratie zijn opgenomen in het Programma van Eisen van het programma VOZBT.

Het programma VOZBT werkt in samenwerking met programma ROGER¹³ de beoogde data-uitwisseling uit tussen het toekomstige onderzeebootwapen-systeem en het Defensie ERP-systeem, op basis van de reeds vastgestelde hoofdlijnen op het gebied van Ketenlogistiek, Systeemlogistiek en Financiën. De beoogde tijdlijn loopt hierbij parallel aan de engineeringactiviteiten van het wapensysteem.

4.4 Maintenance valley

Het concept '*maintenance valley (submarines)*' is ontstaan uit de visie op de toekomstige inrichting van de instandhouding van de onderzeebootvloot in Den Helder. Hierin is CZSK/DMI hoofdverantwoordelijk voor de materiële gereedheid en daarmee eindregisseur en opdrachtgever van de totale instandhouding van vier nieuwe onderzeeboten.

4.5 Industriële betrokkenheid

Op 10 september 2024 hebben de minister van EZ en de bestuursvoorzitter van Naval Group een industriële samenwerkingsovereenkomst getekend. Via de industriële samenwerkingsovereenkomst wordt de betrokkenheid van de Nederlandse industrie bij het ontwerp, de bouw en in de toekomst de instandhouding afgedwongen. Het betreft de levering van (kritieke) componenten en subsystemen alsmede verantwoordelijkheid voor de bouw van delen van de onderzeeboot en systeemintegratie.

Eveneens zijn via deze samenwerkingsovereenkomst de Nederlandse kennisinstututen MARIN en TNO betrokken bij de bouw van de nieuwe onderzeeboten, zodat opbouw van kennis in Nederland tot stand komt.

Nederlandse bedrijven zullen op verschillende momenten in het ontwerp- en bouwproces worden betrokken. Op dit moment sluit Naval Group met de meeste bedrijven raamovereenkomsten af waaronder in de toekomst concrete orders worden geplaatst. Het moment waarop de orders daadwerkelijk worden geëffectueerd is afhankelijk van wanneer het betreffende product in de onderzeeboot wordt geïntegreerd of de betreffende dienst wordt afgenomen.

¹³ De huidige materieellogistieke en financiële bedrijfsvoering van Defensie wordt ondersteund door SAP ECC. Deze SAP-software moet worden vervangen door SAP S/4HANA. Defensie doet dit met het Programma Roger.

Sommige Nederlandse bedrijven worden (voor een deel van de reikwijdte) niet door Naval Group zelf gecontracteerd maar door toeleveranciers van de Franse werf.

Naast de inschakeling van de Nederlandse industrie voor de onderzeeboten plaatst Naval Group via de industriële samenwerkingsovereenkomst ook orders bij Nederlandse bedrijven voor subsystemen en componenten voor oppervlakteschepen die de werf voor verschillende klanten bouwt. Hiermee wordt een brede groep bedrijven uit de maritieme defensie industriële basis in de toeleveringsketen van Naval Group gepositioneerd.

Tot slot is door de minister van EZ met Naval Group overeengekomen dat de industriële samenwerkingsovereenkomst evenredig wordt opgehoogd voor toekomstige onderhoudsactiviteiten die door Defensie bij Naval Group worden belegd.

Defensie heeft het verzoek ontvangen om bij de halfjaarlijkse voortgangsrapportages de Tweede Kamer ook te informeren over de voortgang van de betrokkenheid van Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen.¹⁴ Daarbij wordt gevraagd om zo concreet mogelijke informatie te verstrekken, zoals welke bedrijven voor welk bedrag gecontracteerd zijn, en om de betrokkenheid van deze bedrijven te relateren aan het totale programmabudget.

Komend najaar zal in een vertrouwelijke bijlage bij de vijfde voortgangsrapportage EZ voor het eerst rapporteren over de kwantitatieve invulling van de verplichting van Naval Group voortkomende uit de industriële samenwerkingsovereenkomst. De ADR zal, conform de motie Van Oostenbruggen, aan de Tweede Kamer rapporteren over de naleving van de industriële samenwerkingsovereenkomst door Naval Group.

4.6 Gerelateerde materieel- en IT-projecten

De volgende materieelprojecten hebben een relatie met het programma VOZBT en worden in de volgende paragrafen toegelicht: verwerving *Maritime Strike*, vervanging hulpvaartuigen, verbetering MK 48 torpedo en vervanging MK 48 torpedo. Per project en opgave wordt geduid wat deze inhoudt, wat het raakvlak met de vervanging van de onderzeeboten behelst en wat dit betekent voor het programma VOZBT.

4.6.1 Verwerving *Maritime Strike*

Defensie heeft de behoefte gesteld voor de verwerving van lange afstandsrockets, geschikt voor lancering vanaf fregatten en onderzeeboten. Deze bewapening is in staat om lange afstanden af te leggen en vijandelijke verdediging te omzeilen om doelen op land te kunnen treffen (*Deep Precision Strike*). *Maritime Strike* vormt een belangrijk deel van de 'grote en precieze maritieme slagkracht' van de nieuwe onderzeeboten. Het project Verwerving *Maritime Strike* is verantwoordelijk voor de vlootbrede aanschaf van *Maritime Strike Missiles*, inclusief apparatuur en software voor integratie aan boord van de Orka-klasse. Het project Verwerving *Maritime Strike* levert de benodigde interfacedocumentatie en -informatie aan. Het programma VOZBT is verantwoordelijk voor het treffen van technische voorzieningen (*provisions for*) om de lange afstandsrockets te kunnen integreren en inzetten vanuit Orka-klasse onderzeeboten.

4.6.2 Vervanging Hulpvaartuigen

Het project Vervanging Hulpvaartuigen, waarbinnen de capaciteit Torpedowerk- en

¹⁴ Kamerstuk 2025Do2676, 24 januari 2025.

ondersteuningsschip wordt verworven, bevindt zich in de verwervingsvoorbereidingsfase (DMP D-fase). In dit project is voorzien dat de huidige onderzeeboot ondersteunings-capaciteit van torpedowerkschip Zr.Ms. Mercurus na vervanging wordt geleverd door twee van de vier zeegaande hulpvaartuigen. Deze twee hulpvaartuigen vervullen tevens de hydrografische taken van het CZSK. Naar verwachting zal de DMP D-brief in het derde kwartaal van 2026 worden verstuurd, gekoppeld aan een te verwachten levering van de vervanging van de Mercurus in het derde kwartaal van 2028. Het project Vervanging Hulpvaartuigen blijft gerelateerd aan de onderzeebootcapaciteit, gegeven de toekomstige operationele samenwerking. Periodieke afstemming op het gebied van het ontwerp van de torpedowerkschepen is noodzakelijk. Deze verantwoordelijkheid ligt primair bij project Vervanging Hulpvaartuigen, gezien de volwassenheid van het ontwerp van de Orka-klasse. De kosten die zijn voorzien voor de onderzeebootondersteuning zijn in de financiële bijlage toegerekend aan de Submarine Enterprise op basis van de verwachte ureninzet van deze ondersteuning.

4.6.3 Verbetering MK 48 torpedo

De onderzeeboten van de Orka-klasse moeten in staat zijn om de MK48 MOD 7AT torpedo's af te vuren. Het programma VOZBT is verantwoordelijk voor de integratie van het *Weapon Control System* (de vuurleiding) in de nieuwe onderzeeboten. Het project Verbetering MK48 torpedo is daarbij verantwoordelijk voor het realiseren van de aantallen MK48 MOD 7AT torpedo's, inclusief de voorbereiding van de materieellogistieke instandhouding.

4.6.4 Vervanging MK 48 torpedo

De vervanging van de MK48 MOD 7AT *heavy weight* torpedo (V-MK48) bevindt zich momenteel in de behoeftestellingsfase (DMP A-fase). Bij de voorbereiding van de A-brief wordt de relatie gelegd met het programma VOZBT om zo een evenwichtige afweging te kunnen maken voor een vervangende torpedo. De Orka-klasse zal zijn operationele levensduur starten met de MK48 MOD 7AT torpedo als *Heavy Weight Torpedo* (HWT). Indien (eerdere) integratie van V-MK48 in de Orka-klasse gedurende de engineering- en productiefase opportuun blijkt, kan worden overwogen de introductie van de V-MK48 te versnellen. Op verzoek van het nog in te richten project V-MK48 maakt het programma VOZBT de beschikbare integratieruimte binnen de Orka-klasse inzichtelijk, voor de nog vast te stellen alternatieven voor de vervanger van de MK48 MOD 7AT. Eventueel benodigde aanpassingen buiten de beschikbare integratieruimte zullen binnen de PTG-kaders vallen van het nog in te richten project V-MK48.

4.7 Internationale ontwikkelingen

Sinds de bekendmaking van het gunningsbesluit heeft Defensie met meerdere partnerlanden contact gehad. Zo heeft Defensie gesprekken gevoerd met Polen en Canada, over de voorbereidingen van beide landen voor de verwerving van hun nieuwe onderzeebootcapaciteit. Beide landen hebben recent een *Request-for-Information* naar meerdere partijen gestuurd, waaronder Naval Group.

Op meerdere niveaus is met de defensieorganisaties van deze landen gesproken over de potentiële (schaal-)voordelen van een eventuele verwerving van identieke onderzeeboot klassen. Beide landen hebben hun eigen verwervingsprocedure. De nationale behoeftes van de landen, gegeven hun geografische ligging en nationale- en bondgenootschappelijke taakstelling, zijn daarbij leidend.

Tevens zijn op systeemniveau in multinationaal verband initiatieven voor materieelsamenwerking. Zo lopen momenteel verkennende gesprekken met diverse NAVO-partners over

gezamenlijke (door)ontwikkeling en verwerving van onderzeebootbewapening, inclusief de ontwikkeling van maritieme onbemenste systemen, geschikt voor inzet in combinatie met en vanuit onderzeeboten.

4.8 Samenwerking met Naval Group en DGA

De samenwerking met Naval Group is gestart met een kick-off in oktober 2024, te Cherbourg. Inmiddels vinden wekelijkse en maandelijkse overleggen plaats en heeft de samenwerking vorm gekregen. Er wordt op een goede en constructieve manier samengewerkt. Het programmateam van Naval Group is in synergie met het programmateam VOZBT. De organisaties zijn tot op zekere hoogte aan elkaar gespiegeld. De sleutelfunctionarissen van beide partijen zijn elkaars counterpart. Dit vergemakkelijkt effectieve interactie met Naval Group, borgt gestroomlijnde processen en komt de programmabeheersing ten goede. Er is bovendien expertise en ervaring vanuit het programma VOZBT in Cherbourg gestationeerd. In november en januari zijn de eerste teamleden verhuisd naar de locatie Cherbourg. Zij houden zich in deze beginfase bezig met de dagelijkse afstemming met Naval Group en functioneren als verbinder tussen het programmateam in Utrecht en het programmateam van Naval Group. In de komende jaren wordt periodiek bezien op welke wijze de aanwezigheid in Cherbourg door programmameden VOZBT het meest effectief moet worden vormgegeven. Dit kan betekenen dat in latere fasen van het programma - afhankelijk van het soort (en duur) van de activiteiten en de beschikbare expertise - de aanwezigheid op locatie wordt uitgebreid, of de ondersteuning ter plaatste voor kortere duur (detachering, dienstreisbasis) wordt ingevuld.

Er vindt op drie niveaus interactie plaats met Naval Group, namelijk:

1. Strategisch niveau: de *Programme Board* en *Steering Committee*.
2. Tactisch niveau: de *coordination groups* en *controlling topics*, bestaande uit:
 - Security coordination group;
 - Programme Management coordination group;
 - MSI coordination group;
 - ILS coordination group.
3. Operationeel niveau: dit zijn de dagelijkse contacten tussen de programmameden van Naval Group en Defensie. Dit niveau van interactie is niet formeel vastgelegd in een overlegstructuur, maar ontstaat organisch gedurende het samenwerken.

Tevens heeft afstemming plaatsgevonden met de Direction Général de l'Armement (DGA). Dit heeft geleid tot het succesvol overeenkomen van een *Memorandum of Understanding* (MoU). In februari 2025 heeft de kick-off met DGA plaatsgevonden van het zogenaamde *Joint Management Team* (JMT) en zijn de eerste samenwerkingsonderwerpen verkend. Ook zijn de werkafspraken en verantwoordelijkheden van het JMT opgesteld. Die zullen naar verwachting in juni 2025 in de eerste *Executive Committee* (EC)-vergadering worden vastgesteld. De EC is de vergadering waarin beide *National Armament Directors* (NAD's), voor Nederland C-COMMIT, participeren.

BIJLAGE A

Lijst van begrippen en afkortingen

A-brief Kamerbrief met resultaten van de behoeftestellingsfase in het Defensie Materieel Proces.

ADR Auditdienst Rijk.

ADS Acceptance Date Submarine (ADS).

AGDEF Aanwijzing Gereedstelling Defensie.

ADR Algemene Rekenkamer.

ASD/AIA S-series Gemeenschappelijke noemer voor aan geïntegreerde logistieke ondersteuning gerelateerde specificaties.
<https://www.asd-europe.org/s-series-ips-specifications>

CDR Critical Design Review.

CDRL Contract Data Requirements List.

CDS Commandant der Strijdkrachten.

COMMIT Commando Materieel en IT.

CONOPS Het Concept of Operations beschrijft de militair-operationele behoefte en vormt de basis van de functionele eisen.

CZSK Commando Zeestrijdkrachten.

DGB Directeur-Generaal Beleid.

DL Delivery List.

DLM Depot Level Maintenance.

DLP Defensie Lifecycle Plan.

DMI Directie Materiële Instandhouding. Een directie binnen het CZSK in Den Helder.

DMP Defensie Materieel Proces.

DOBP Directeur Operationeel Beleid & Plannen.

EC Executive Committee. Hierin hebben de National Armament Directors (NAD's) van Frankrijk en Nederland zitting. Voor Nederland is dit C-COMMIT.

EDC Effective Date of Contract.

ERP Enterprise Resources Planning. Defensie maakt gebruik van SAP S/4HANA.

EZ Ministerie van Economische Zaken.

FOC Full Operational Capable.

GfX Government Furnished Equipment / Information / Software. Door de overheid aan de werf te leveren uitrusting / informatie / software.

HDFC Hoofddirectie Financiën en Control.

ICA Industrial Cooperation Agreement. Industriële samenwerkingsovereenkomst.

ILM Intermediate Level Maintenance.

ILS Integrated Logistics Support. Een methodiek met als doel het garanderen van de vereiste beschikbaarheid van een system tegen de laagst mogelijke kosten.

IOC Initial Operational Capable.

ISD In-Service Date.

ISS In-Service Support.

LCC Life Cycle Costing. Levensduurkosten.

LSD Logistic Support Date.

MoU Memorandum of Understanding. Intentieverklaring tussen nationale overheden.

MSI Mission System Integration.

NLDTIB Nederlandse Defensie en veiligheid gerelateerde technologische industriële basis

OLM Organisational Level Maintenance.

OZD Onderzeedienst

RFQ Request for Quotation. Verzoek tot het uitbrengen van een offerte.

SDR System Design Review.

SLC Schepenliftcomplex.

SRR System Requirements Review.

VGR Voortgangsrapportage.

VOZBT Het programma Vervanging Onderzeebootcapaciteit.

WNV Wezenlijk Nationaal Veiligheidsbelang.